

Slåskultur og selvdannelse

om afmagt, nederlag og smerte

Denne artikel er et forsøg på at formulere nogle tanker omkring hvilke dannelsesmæssige betydninger, det kan have at integrere kampsportslignende aktiviteter, slåskultur, i folkeskolens og gymnasiets idrætsundervisning.

I gennem mange år har den kropslige kamp, været behandlet som et stedbarn af vores uddannelseskultur. Men heldigvis er det som om, der er sket en ændring gennem de sidste cirka fem år, idet idrætslærerne i dag i stigende grad forsøger og har lyst til at inddrage disse aktiviteter i deres undervisning.

Per Fibæk Laursen, professor ved DPU, og som tidligere har forsket i idrætsdidaktik, rammer præcist ned i kampsport-i-skolen-diskursen ved at kritisere Martin Sprang Olsens såkaldte "teori" om Sang, dans og slåskamp¹. *"Tænkningen bygger på en simpel modsætning mellem det oprindelige, gode og naturlige på den ene side og den borgerlige, maskuline og intellektualistiske kulturudvikling på den anden side."*². Den halvfjerderkritik, hvor kropslig kamp ensidigt opfattes som en frigørelse fra den undertrykkende og fremmedgørende kapitalisme, hjælper os mindre og mindre til at forstå vores kultur i dag.

Nærværende artikel vil tage udgangspunkt i den danske idéhistoriker Lars-Henrik Schmidts socialanalytiske bud på, hvilke tendenser der viser sig i dag. En af den centrale teser i socialanalytikken er, at der i vor tid er sket en radikaliserende af individualiseringen, så det i langt højere grad end tidligere er op til individet at bestemme og vælge, hvordan det vil leve³. Dannelsen er rykket i centrum, efter autoriteterne er rykket ud. Vi kan ikke længere drage op, opdrage, for vi ved ikke længere hvilket op, vi skal drage eleverne op til. Vi ved ikke, hvad der venter, hvad der er brug for at kunne⁴. I forhold til slåskultur mangler der derfor en ny og grundig tænkning af, hvorledes selvet og det sociale i aktiviteten slåskultur kan begribes på senmoderne vilkår – hvilket gør det socialanalytiske selvdannelsesperspektiv særlig interessant i forhold til slåskultur, fordi det beskæftiger sig med begreber som kamp, afmagt, nederlagserfaringer, smerte og sanselighed.

Seloverskridelse i det som er større end en selv

Legen og kampen tilbyder forskellige bevægelsesuniverser, hvor betydningerne af det

funktionelle og symbolske afstedkommer to forskellige eksistentielle rum. Selvom idrættens kropslige handlinger er tydelige og vanskelige at skjule for os selv og hinanden, kan Claus Bøje og Henning Eichbergs eksistentielle idrætsteori hjælpe os med at forstå de to forskellige bevægelsesuniverser under overfladen. Kampen: En del af livets udvikling. Den indeholder mulighed for, gennem modstand, at opleve hvordan ens fysiske og psykiske formåen bliver sat på prøve. Legen: Henter sin grundlæggende mening i graden af lyst og engagement, der lægges i den. Den er grundlaget for erfaringer med de skabende sider af tilværelsen⁵.

Forskellen mellem leg og kamp skyldes blandt andet deres forskellige oprindelse og slægtskab. Baseball, fodbold, basketball er i bund og grund sportsgrene, men er samtidig også lege – i betydningen spil. Man spiller fodbold, men man spiller ikke eksempelvis judo eller slåskultur – man kæmper. Men selvom der er en leg i kampen – så er betydningen en anden, når man kæmper mod sin makker krop mod krop. Den kropslige kamp i slåskultur indeholder en form for alvor og intimitet, fordi man i den symbolsk set tager livet af hinanden. Man kan

sige, at kroppen har en dialog med sit skygge-jeg – eller døden. Slåskulturen indeholder derfor et eksistentielt rum, hvor der i afgørende øjeblikke tages symbolske liv. Heldigvis åbner den symbolske død muligheden for revanchen. Man kan gøre come-back mod den samme modstander, og derfor er den symbolske kamp ikke endegyldig, og i mange tilfælde må nederlaget bekræftes igen og igen⁶. Filosofen Hans-George Gadamer siger, at samtale er en afprøvnings kunst⁷, det samme vil jeg sige om slåskultur. Slåskultur er en kropslig dialog, som ikke foregår på en scene med en bundethed til manuskripter og koreografier men i en arena, hvor det ikke handler om at kunne sine replikker men om at gøre sine synspunkter gældende – at gøre sig til som person⁸.

I forhold til individualiseringen har slåskulturens afprøvningskunst stor betydning. Indenfor slåskulturens regler og rammer styrer de unge sig selv i kampen, hvorved de kan lege og eksperimentere med at være og kæmpe på forskellige måder. Nogle gang kæmpes der eksempelvis aggressivt, afventende, kraftfuldt, elegant eller sensitivt. De må finde deres egen stil. Hvilket passer med, at dannelse i dag er mere myndighedsløs i forhold til tidligere. Derfor er det naturligt, at en moderne slåskulturs pædagogik ikke foregår ved en transgængs internalisering af bestemte værdier, dyder eller handlemønstre. Deltagerne må give sig hen i slåskulturens socialitet og gøre erfaringer, som danner dem. Erfaringerne er en form for selvoverskridelse, der kan sammenlignes med en dannelsesroman, hvor hovedpersonen rystes i det fremmede og vender forandret hjem. I slåskultur gennemføres der ritualer ved hver enkelt kamps start og slutning. Dette har flere formål blandt andet at hilse på og vise respekt i forhold til makkeren. Ritualer er dog særligt interessante i forhold til de unges selvoverskridelser, fordi de markerer en overgang fra en tilstand til en anden. Det er kendetegnende ved slåskultur, at de unge fra kampens start er i en tilstand, hvor de er sig selv, hvorefter de gennem kampen transformerer sig, således de ved kampens afslutning ikke helt er sig selv. De bliver forrykket samtidig med, at de på paradoksalt vis på samme tid forbliver de samme. De overskrider sig selv i det større end dem selv.

Nederlag, afmagt og erfaring

Det ligger i slåskulturens væsen, at ikke alle kan være den bedste. I slåskultur blotlægges de unges muligheder og formåen indenfor et afgrænset rum, hvor de sætter sig selv i situa-

tioner, hvor deres egen selvopfattelse er på spil⁹. Den måde de unge kæmper og angriber på i slåskulturens dialog, kan ses som fremsættelse af hypoteser, der står i relation til omverden – hvor omverden svarer omgående og direkte igen. De unge møder den symbolske død i nederlaget, når deres hypoteser ikke er rigtige. Den symbolske død er, når man bliver kastet eller holdt – og ikke kan gøre andet end at overgive sig og modtage nederlaget. Dette kan opfattes som værende brutalt og socialdarwinistisk, men slåskulturens væsen medfører en vis klarhed hos de unge. "Hvor står jeg?" bliver efter kampen til et "Jeg står her!!" I slåskultur kommer de unge i situationer, hvor deres evner ikke slår til. Eksempelvis kan man ikke altid komme fri, når ens makker fastholder én i et holdegreb, uanset hvor meget man gerne vil. Resultatet er en endelighedserfaring, her slutter kampen, man kan ikke gøre mere.

Når kampens udfald ikke er givet på forhånd, placerer de unge sig selv i det åbne. De unge indgår i de fleste kampe med forventningen om at vinde, men det de forventer der sker – sker ikke altid. Derved sker noget andet, nederlaget, og at forventningerne brydes. I den sammenhæng er det interessant at filosofen Hans-George Gadamer skelner mellem to typer af erfaring. Den ene type erfaringer, er de vi hele tiden gør os, som bekræfter vores forventninger. Mens de rigtige erfaringer altid er negative erfaringer. Hans siger meget klart, at enhver erfaring som fortjener navnet erfaring, forpurrer en forventning. At gøre en erfaring vil derfor sige, at vi indtil videre ikke har set tingene rigtigt, men at vi nu ved, hvordan det forholder sig. Erfaringens negativitet har altså en ejendommelig produktiv betydning, der giver anledning til at se verden på en ny måde¹⁰. Dette åbner for et spændende perspektiv, nemlig de udfordringer skolen har med hensyn til individualiseringstendensen. Kulturpsykologen Thomas Ziehe beskriver de unges attitude ved følgende begreber: Tema-tisering: "Det ved vi i forvejen!"; Informalisering: "Hvad kommer det mig ved?" og Subjektivisering: "Hvad har det med mig at gøre?"¹¹. De erfaringer som de unge får i slåskultur i form af nederlag, smerte og afmagt er særdeles interessante i dette perspektiv.

I slåskultur står de unge overfor en makker, som de mærker med egen krop – inklusiv makkerens nederlag og afmagt. Socialanalytikken præciserer, at det ikke nytter at protestere imod nederlags- og afmagtserfaringerne. Vi må i stedet indse, at vi er født i afmægtighed. I slåskultur kender de unge af-

magtsfølelsen, både fra sig selv, men endnu mere effektivt ved at genkende, makkerens mangel på suverænitæt er som deres egen. De identificerer sig ikke med makkeren men genkalder sig makkerens mangel og "her åbnes porten til den anden"¹². I forhold til individualiseringen kan man sige, at slåskulturens potentiale ligger i, at de unge kun respekterer dét, de ikke kan ordne, nemlig forskellen til den anden, altså den anden som begrænsningen. Selvom de unge i dag ikke har fælles forbilleder og idealer, kan de genkende hinanden i deres fælles erfaring af at have lidt afmagt. Det er menneskeligt at lide nederlag og erfare afmagt – afmagten gør os til mennesker. At have erfaret at man ikke kan alt, at man ikke altid får sin vilje igennem, og at tingene ikke altid er, som man troede de var.

Selvuddannelsen ligger for mig at se, i den måde, de individualiserede unge vælger at håndtere afmagten på, når de står midt i selvoverskridelsen, og at der åbner sig noget der er større end dem selv.

Forholdet mellem lyst og smerte må man smage sig frem til

Slåskultur handler ikke kun om at vinde eller tabe men også om lyst og smerte.

Det kan gøre ondt at blive fastholdt af ens makker, sådan er det. Omvendt så gør det også ondt på ens makker, når man klemmer hårdt i det øjeblik, makkeren prøver at undslippe ens angreb. Man pålægger på den måde ens makker en smerte – i en balance mellem at man gerne vil vinde samtidig med, at man ikke vil gøre sin makker ondt. Omvendt så modtager man også en smerte – i en balance mellem at modtage smerten og erkende nederlaget, overfor at modstå smerten og derved øjne muligheden for sejr. Dette er interessant ud fra et socialanalytisk perspektiv, som knytter dannelse an til dømmekraft og smag. Set i et dannelsesperspektiv handler slåskultur derfor ikke om at tilegne sig én bestemt smag, men om at udøve sin smag. De unge skelner mellem godt og skidt – og mellem smerte og lyst. I de situationer i slåskultur, hvor smerten og lidelsen bliver for stor for den enkelte deltager, ligger dannelsen i at den unge udøver sin afsmag. Det er dog ikke ved at finde en bestemt grænse mellem for-meget og for-lidt, men derimod handler dannelsen i højere grad om "at sige fra end om at sige til, så er det egentligt ikke smagen det handler om, men afsmagen. At udøve sin afsmag er at være anstændig."¹³. Da det for udenforstående måske lyder bizart, vil jeg hævde, at slåskultur er en selvdannende leg med lyst og

smerte. Filosofen Gadamer pointerer, at det mennesket lærer gennem lidelse er ikke dette og hint, men derimod grænserne for det at være menneske, indsigt i, at der er en uoverskridelig grænse mellem mennesket og det guddommelige¹⁴. Dette er interessant ud fra, at individualiseringstendensen har sat sig igennem på den måde, at vi tidligt, allerede fra fødslen, anser børn for at være kompetente – vi behandler vores børn som små guder.

Arenaens kampfællesskab versus Succespædagogik

I slåskultur danner de unge sig selv, ud fra sig selv og ved egen kraft, i det som er større end dem selv. Alt dette "selv" er ikke udtryk for individualisme, hvor individet skal fremhæves på bekostning af det sociale. Selvdannelse må forstås som en enhed af selvrealisering og selvsocialisering, der handler om at blive sig selv, uden at blive sig selv nok. Begejstringen består i at overvinde sig selv uden at blive følgagtig. For at det kan lade sig gøre på en god måde, må de unge fatte ensemblekarakteren i slåskultur, hvilket i socialanalytisk perspektiv betyder, at de ikke nødvendigvis må have respekt for deres makker, men at de må respektere forskellen til deres makker¹⁵. Slåskultur må bygge på, at de unge har det tilfælles, at de respekterer hinanden som forskellige¹⁶. Kampfællesskabet må være en arena, hvor de unge ikke nødvendigvis deler de samme holdninger og værdier men deler smagen for det at kæmpe med hinanden i slåskultur. Dette kan kun lykkes, hvis man gør op med vor tids succespædagogik, hvor smerte er lig nederlag hvor den unge groft sagt sikres vedvarende succesoplevelser, hvor ligeværd er det sammen som selvværd. Det uheldige ved suc-

cespædagogikkens ideologi er, at den afskærmer de unge fra at gøre de erfaringer som gør dem til mennesker. Unge må lære nederlaget og smerten at kende i en arena, hvor tonen sikres, således at der er tale om en ædel kæpstrid. Slåskultur er en alvorlig leg med en legende alvor, som selvfølgelig ikke altid er sjov og fornøjelig. Derved forhindrer slåskultur, at succespædagogikkens tryghed og lighed bliver en erkendelsesmæssig blindgyde¹⁷. Hermed gøres der op med forestillingen om, at unge som har tryghed overlever alt. Det gør de ikke. Det er vigtigt, at de også rustes til modgang og lærer både at vinde over og bøj sig for forhindringer. Det kan de lære i slåskultur ved at møde forhindringer og modstand. *"For hvis ikke det sker i skolelivet, så sker det i livets skole."*

Slåskultur – en brik i det store spil

I dag reduceres idrætsundervisning i høj grad til et spørgsmål om nytteværdi, i form af tanker omkring sundhed og tykke børn. Derfor er det vigtigt at huske på, at idræt også handler om det sanselige i tilværelsen, hvor der åbnes op for en anden art af erfaringer, end de som den kompetenceorienterede tilgang tilbyder. Gennem slåskultur erhverver unge sig erfaringer med at skele mellem: det smertefulde, det lystfulde, det anstændige, det uanstændige, det bevægende, det magiske, det ineffektive, det effektive, det tvivlsomme, det fabelagtige og evnen til at finde selvmodsigelser¹⁸. Derfor er slåskultur en oplagt aktivitet i skolens idrætsundervisning i forhold til unges selvdannelse. Samt at slåskultur også kan være en vigtig ingrediens i opgøret med tidens succespædagogik.

Notes:

- 1 Olsen, M. S. (1998). Sang, dans og slagsmål. København. L & R fakta. (Olsen, 1998)
- 2 Laursen, P. F. (2004). Den intelligente krop. Christensen, M. K. Wichmann-Hansen, G. Krop og kompetence. København. FADL. (Laursen, 2004, s.86).
- 3 Raffnøe, Sverre mfl. (2004). Forskningsprogrammet Socialanalytisk Samtidsdiagnose. (Hentet d. 1. oktober 2005 fra www.dpu.dk)
- 4 Hammershøj, Lars Geer (2003). Selvdannelse og socialitet. København. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
Schmidt, Lars-Henrik (1999). Diagnosis III. København, Danmarks Pædagogiske Institut.
- 5 Bøje, Claus; Eichberg, Henning (1997). Idrætspsykologien mellem krop og kultur. Vejle. DGI-forskning.
- 6 Schmidt, Lars-Henrik (2000). Kroppen i focus – et essay om sport. København. Danmarks pædagogisk institut.
- 7 Gadamer, Hans-Georg (1986/2004). Sandhed og metode. Århus. Systime.
- 8 Schmidt, Lars-Henrik (1999). Diagnosis III. Pædagogiske forhold. Kbh., Danmarks Pædagogiske Institut.
- 9 Bøje, Claus; Eichberg, Henning (1997). Idrætspsykologien mellem krop og kultur. Vejle. DGI-forskning.
- 10 Gadamer, Hans-Georg (1986/2004). Sandhed og metode. Århus. Systime.
- 11 Ziehe, Thomas (2004). Øer af intensitet i et hav af rutine. København. Politisk revy.
- 12 Schmidt, Lars-Henrik. (2005). Om respekten. København. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- 13 Schmidt, Lars-Henrik (1999). Diagnosis III. Pædagogiske forhold. Kbh., Danmarks Pædagogiske Institut
- 14 Gadamer, Hans-Georg (1986/2004). Sandhed og metode. Århus. Systime.
- 15 Schmidt, Lars-Henrik. (2005). Om respekten. København. Danmarks Pædagogiske Universitets Forlag.
- 16 Ziehe, Thomas (2004). Øer af intensitet i et hav af rutine. København. Politisk revy
- 17 Schmidt, Lars-Henrik (2005). Erkendelse sker i brud. I: Asterisk, nr.26, december 2005. København, Danmarks pædagogiske universitet.
- 18 Astrup, Preben (1998). Historie og solskin. I: Tidsskrift for Idræt, Årgang 6. Nummer 4. Århus. Dansk Idrætslærerforening.

"Øvelsen handler om at den unge mand skal forsøge at rejse sig op, mens pigens opgave er at holde ham nede på gulvet."

